

Brainwaves

Wat inspireerde de makers van wereldhits?

Colofon

ISBN: 978 94 6365 549 1

1e druk 2023

© 2023, Hein Bloemink

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto's van de auteur: Annet Vegter

Foto omslag: Foto van Jessy Ninkeula.

Zie voor meer van haar werk de volgende bronnen:

Instagram @jessyninkeula of:

Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

BRAINWAVES

Wat inspireerde de makers van wereldhits?

Hein Bloemink

Inhoud

Voorwoord	7
De magie van inspiratie.	9
Whiter shade of pale	15
Inspiratieproces in drie stadia	19
Bridge over troubled water	21
Artiesten over inspiratie	26
Rehab	27
Wuthering heights	33
Year of the Cat	38
Artiesten over inspiratie	43
Suzanne	44
Inspirerende slaap	52
Yesterday	53
Artiesten over inspiratie	64
Proud Mary	65
Artiesten over inspiratie	72
Drops of Jupiter	73
Luka	82
Sober	88
Artiesten over inspiratie	93
Orchard Road	94
Mr. Blue Sky	101
Bohemian Rhapsody	109
Send in the Clowns	119
l'Enfer	125
Artiesten over inspiratie	130
Sitting on the dock of a bay	131
Listen to the music	137
Artiesten over inspiratie	142
Killing me softly with his song	143
Russians	150
Cat's in the cradle	158
99 Luftballons	165

Geef het onbewuste vrij spel	170
Imagine	171
Incubatietijd	177
Take me to church	178
Lucy in the sky with diamonds	184
Het onbewuste is nooit moe	188
When a man loves a woman	189
Land van Maas en Waal	193
Piano Man	198
Bewust en onbewust	204
Hotel California	205
Walk on the wild side	218
Nog eens 11 nummers in het kort	228

Voorwoord

Dit is mijn ode aan de inspiratie. De aanleiding voor het schrijven van dit boek is het oeuvre van muziekjournalist Leo Blokhuis, die mij al zoveel jaren inspireert met zijn verhalen over popmuziek in zijn boeken, podcasts en tijdens radio- en tv-optredens, met als doorslaggevende inspiratiebron de reportages in Top 2000 a Gogo.

HEIN

BLOEMINK

Voordat we op zoektocht gaan even dit:

De magie van inspiratie.

Dit boek schreef ik als ode aan de inspiratie. Als een liefdesverklaring aan de magie van ons brein. Waarom? Omdat inspiratie de brandstof is van de mensheid. Ik hoop dat je na het lezen van dit boek inziet dat jij ook mooie dingen kunt doen of maken, als je maar vertrouwt op je eigen creativiteit. Dat deden de makers van tophits ook!

De vaardigheid om van niets ‘iets’ te maken (creativiteit) heeft de mens telkens op een hoger plan gebracht. In zijn lezenswaardige boek *Inspiratie* somt psycholoog Ap Dijksterhuis moeiteloos wetenschappers op, die baanbrekend werk hebben kunnen verzetten dankzij momenten van inspiratie. Dijksterhuis wijst erop dat na inspiratie altijd een periode van transpiratie (hard werken) nodig is om het idee uit te werken. Zonder hard werken zouden veel briljante ‘brainwaves’ allang zijn verdampt in de kosmos van de vergetelheid.

Ik neem je mee in mijn zoektocht naar de diepste bronnen van inspiratie van 41 tophits in de popmuziek, die ik mooi vind. Stuk voor stuk mijlpalen in de muziekgeschiedenis en nummers die veel mensen zullen kennen, al is het maar als deuntje uit de autoradio waarvan je de melodie kunt meeneuriën. Voor mij is muziekgeschiedenis net zo belangrijk als geschiedenis in het algemeen. In ieders leven speelt muziek een rol, durf ik te beweren. Popmuziek is voor mij als een kapstok met duizenden haakjes langs mijn levenspad. In elke fase ‘hangen’ liedjes die voor altijd verbonden zullen zijn met een gebeurtenis of levensfase. Als ik ze van het haakje neem en beluister, ben ik terug in die tijd.

Een voorbeeld: wij noemden in 1988 onze oudste dochter Leonie, omdat het liedje *Leonie* van Arjan Brass destijds vaak op de radio was en we dit een mooi nummer vonden. Sindsdien is het liedje onderdeel geworden van mijn leven. In het nummer *I go to church* van Hozier komt het zinnetje ‘born sick’ voor. Vriendinnen van mijn dochter Moniek noemden haar vroeger ‘born sick’ als zij weer een van haar rebelse streken uithaalde. Sinds ik dat weet zie ik

haar gezicht voor me als ik het liedje hoor (en ik kan door dat zinnetje zelfs ontroerd raken). Dat soort nummers vormen tezamen dus de soundtrack van mijn leven en ik ben ervan overtuigd dat iedereen zijn eigen soundtrack zou kunnen samenstellen. Ik ben een Spotify fan en een heavy user, je zult begrijpen waarom. Spotify is mijn ‘kapstok’, mijn soundtrack en tevens muziekvriend. Dankzij een betaald account worden mijn muzikale zoektochten nooit verstoord door commercials. Wat wil ik nog meer?

De (online) research voor dit boek naar de inspiratiebronnen van onsterfelijke liedjes heeft mij veel opgeleverd. In de eerste plaats ontdekte ik dat veel hits tot stand kwamen door kleine gebeurtenissen of ervaringen van de schrijvers/componisten; het zien van één scène uit een tv-film leverde ons *Wuthering Heights* (Kate Bush) op; euforie over een brief van US Army bezorgde ons *Proud Mary* (CCR); een liedje van Don McLean inspireerde een jonge zangeres tot het schrijven van *Killing me softly with his song* (Lori Lieberman). Veel meer voorbeelden lees je in dit boek. Ik vind het fantastisch dat de ‘triggers’ die tot wereldhits leidden soms zo alledaags zijn, want het bewijst dat het inspiratieproces écht magisch en zelfscheppend is en in het gewone leven ontstaat. De titel *A whiter shade of pale* is geen literatuur, maar kwam er dankzij een losse opmerking van iemand tijdens een receptie. Inspiratie bereikt mensen van alle rangen en standen en is derhalve geen elitaire gave of talent. De vraag is alleen: wat doe je ermee?

Wat ik ontdekte: zodra ik weet hoe een liedje is ontstaan, identificeer ik me veel gemakkelijker met de schrijver/componist of artiest. Anders gezegd: het nummer komt tot leven. Ik noem als voorbeeld *L'enfer* van Stromae. Ik vond het al een intrigerend liedje (ook de clip), maar nu ik weet wat zijn inspiratiebron was, raakt het nummer me recht in het hart. Minder dramatisch, maar wel leuk, vond ik het om te ontdekken waar en hoe het idee voor *Orchard Road* (Leo Sayer) ontstond, namelijk in een Britse telefoonsel midden in de nacht. Het schrijven van dit boek deed dus ook iets met mij. Het inspireerde me en bracht me in beweging om steeds meer nummers te ontsleutelen, simpelweg door op internet te speuren naar hun inspiratiebronnen. Als ik zou willen, zou ik er wel tien boeken over kunnen schrijven. Jij ook, echt waar, als je het zou willen.

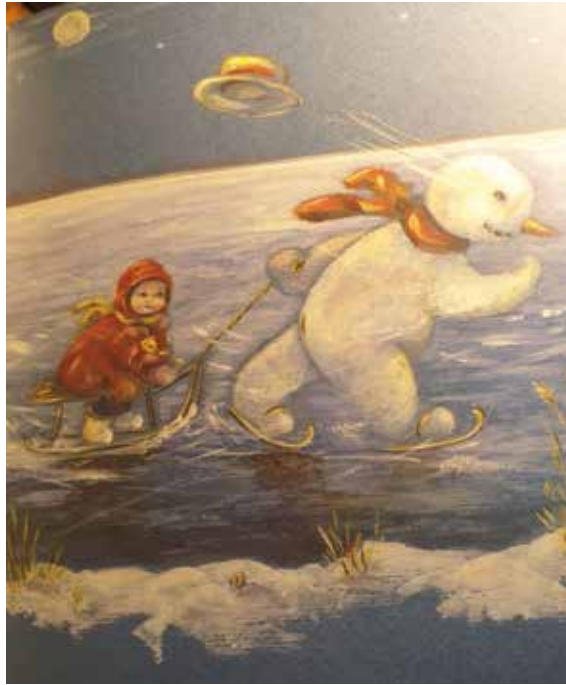
Mijn kleinzoon Len van zeven jaar oud heeft veel fantasie en vertelt me soms de gekste verhalen, met details. Ik heb bij hem eens uitgeprobeerd hoe in

zijn kindergeest de inspiratie werkt. Ik vroeg hem om mij een verhaaltje te vertellen over een sneeuwman, die kon wandelen. Hij begon direct te vertellen. Hij zei: “Ik maakte samen met een paar kinderen (hij noemde drie namen) een sneeuwman. Onder was hij groot, in het midden wat kleiner en bovenop was zijn hoofd. We hebben er met steentjes knopen, een mond en ogen op gemaakt. Toen begon de sneeuwman opeens te lopen en weet je wat hij ging doen? Hij ging schaatsen op de vijver.” Wat ik hier eigenlijk zag gebeuren is het volgende: ik had hem een inspiratiemoment (trigger) aange-reikt waarop hij met schaarse informatie (een wandelende sneeuwman) een verhaaltje begon te verzinnen. Daaraan voegde hij ‘eigen’ elementen toe, die kennelijk ergens in zijn bolletje lagen te wachten op een ‘opdracht’. Die ‘eigen’ elementen waren: *de vorm van de sneeuwman, de steentjes, knopen en mond* (ooit ergens gezien?). En als klap op de vuurpijl: de sneeuwman ging niet wandelen zoals ik had gesuggereerd, maar hij ging schaatsen. Veel leuker! Zo maakte hij van niets ‘iets’. Een paar dagen later kwam ik in mijn boekenkast een kinderboekje tegen (*Bas en de Sneeuwman*, Hannie Reddingius) dat mijn kleinzoon klaarblijkelijk bij ons thuis eens had ingekeken. Daarin blijkt een sneeuwman voor te komen, die gaat ... schaatsen. Dat zat ergens in zijn brein en dankzij mijn trigger kwam het tevoorschijn in zijn verhaal. Dat is het inspiratieproces in een notendop!

Nog een voorbeeld: Sting zag via een satellietverbinding begin jaren tachtig een kinderprogramma op de Russische televisie en dit bracht in zijn brein iets teweeg, dat in 1985 tot *Russians* zou leiden. Hij zag een kinderprogramma: Eureka! Inspiratie lijkt soms wel tovenarij. Als ik psycholoog Ap Dijksterhuis volg: ieder mens is in staat om inspiratie te ontvangen. Maar om daar iets moois van te maken vraagt werklust en geduld.

Een theorie die Ap Dijksterhuis wetenschappelijk onderbouwt, is dat mensen onbewust informatie opslaan in hun brein, die later een rol kan spelen in het inspiratieproces. Ik leg zijn verhaal in mijn eigen woorden als volgt uit: in je hoofd verzamel je onbewust duizend puzzelstukjes en er kan een moment komen (trigger) dat al die stukje losraken, waarna ze als een complete legpuzzel aan je worden gepresenteerd. Bij Paul McCartney gebeurde dat in een droom (*Yesterday*), bij weer anderen tijdens een drinkgelag (P!nk, *Sober*) of een toevallig gesprek op straat (Amy Winehouse, *Rehab*). Ik focus hier op popmuziek, maar deze theorie kun je natuurlijk toepassen op alle vormen van creativiteit: het schrijven van boeken, het maken van films of beeldende

kunst. Wat ik uit het relaas van Dijksterhuis opmaak is dat het associatieve vermogen van ons onbewuste brein een sleutelrol speelt bij het ontvangen en vertalen van inspiratie. Persoonlijk vind ik dat aspect het allerbelangrijkste. Daarom wil ik er nader op ingaan.

Bas en de sneeuwman ... het inspireerde mijn kleinzoon.

Zonder associatief vermogen zal een inspirerend moment verdampen en sterven in schoonheid. Inspiratie kan niet zonder associatie. Om de puzzelstukjes maar weer even te noemen: als ik geen verband herken tussen de verschillende puzzelstukjes, zal ik er geen samenhang in zien en komt de legpuzzel nooit af. Het is noodzakelijk dat ieder stukje van de puzzel mij doet grijpen naar het volgende stukje. Denkend over een manier om dat te verbeelden (om mijn eigen creatieve proces te kunnen begrijpen) kwam ik op Domino Day. In het brein bevindt zich een opstelling van honderdduizend dominosteentjes. Tijdens een moment van inspiratie (een film op tv, een conversatie in de trein, een oude man op een bankje voor een dorpscafé, aan wie de ober niets wil brengen) wordt één steentje aangetikt. Dan beginnen andere dominosteentjes te vallen. Soms slaat het proces linksaf en

soms rechtsaf. Zelf heb je er weinig invloed op. Als je pech hebt stopt het en als je geluk hebt, vallen ze net zo lang tot je creatie klaar is: een tekst voor een wereldhit, een melodie, een gedicht of schilderij. Dit proces begint dus met de trigger. Bij Freddie Mercury werd het eerste steentje al aangetikt in 1968 ('Mama, just killed a man') en de steentjes bleven tuimelen totdat hij uiteindelijk pas in 1975 *Bohemian Rhapsody* voltooide. De rest is geschiedenis. Mijn eerste roman schreef ik in 2017 nadat ik een kloostermop van Klooster Yesse in Haren (dertiede eeuw) in mijn handen kreeg. Ik vond het intrigerend, want als die steen eens kon vertellen wat die had meegemaakt ... zo ontrolde zich in mijn hoofd het idee voor een verhaal. In een jaar tijd heb ik daarna het boek geschreven (*Verborgene erfenis van Klooster Yesse*). Kloostermop als dominosteentje.

In dit boek lees je de verhalen van nummers die de wereld iets mooier maakten. Het is mijn selectie en die is zeer subjectief. Je zult merken dat ik muzikaal gezien in de jaren zeventig ben gevormd. Als een jongere persoon dit boek zou schrijven, zou de selectie waarschijnlijk veel meer nummers uit de jaren negentig en daarna laten zien. Iedereen heeft immers zijn eigen soundtrack van het leven.

Ik wil ten slotte nog iets zeggen over de nummers die ik heb geselecteerd. Daar zit wel een gedachte achter. Ik onderscheid in popmuziek twee categorieën:

1. Nummers die zijn ontstaan als persoonlijke uiting van emoties, visies of ideeën. Als een 'cri de coeur' zongezegd (zoals: *Suzanne* van dichter Leonard Cohen).

Als iemand emoties vastlegt in een authentiek liedje om er het hart van andere mensen mee te bereiken, dan vind ik dat mooi. De artiest wil mij iets vertellen en ik word meegenomen in diens verhaal. Ik wil graag luisteraar zijn.

2. Nummers die op een tekentafel zijn ontworpen met als doel er een hit mee te scoren. Een optelsom van elementen die in het verleden succesvol zijn gebleken (zoals: *Super Freaky Girl* van rapper Nicki Minaj). Met songfestivalliedjes gaat het vaak ook op die manier.

Ik zie een commercieel belang (winst maken) echter niet als een 'cri de

coeur'. Als iemand zijn emoties vastlegt in een 'commercieel muziekproject' louter om er geld mee te verdienen of het Eurovisie Songfestival te winnen, dan vind ik dat interessant als business, maar qua muziekbeleving niet. Ik word dan onderdeel van een verdienmodel en in die rol voel ik me niet zo thuis. Wat niet wegneemt dat ik het een heel leuk liedje kan vinden als het op de radio wordt gedraaid.

Ziezo, genoeg over de theorie. Het wordt tijd om op onderzoek te gaan.

HOOFDSTUK 1

Titel: *A whiter shade of pale*
Teksten muziek: Keith Reid en Matthew Fisher
Muziek: Gary Brooker
Artiest: Procol Harum
Jaar: 1967
Inspiratie: Improvisatie op de piano, Bach, Salvador Dali en small talk tijdens een feestje.

Dit nummer is een gepassioneerde liefdesgeschiedenis, een reis over de onstuimige zee die de liefde verbeeldt. De tekst bestaat uit absurdistische scènes, die qua sfeer net zo goed geschilderd zouden kunnen zijn door Salvador Dali. Hoe zit dat? En de muziek lijkt wel door de geest van Johann Sebastian Bach (1685-1750) zelf te zijn gecomponeerd, terwijl hij de hand vasthield van de jonge Engelse musicus Gary Brooker (1945-2022). Vreemd verhaal?

Improviseren op Bach

Gary Brooker kreeg het idee voor het bepalende intro toen hij op de piano wat melodieën uitprobeerde. Min of meer toevallig speelde hij het thema van *Air on the G String* van Johann Sebastian Bach, maar vergiste zich. Brooker: “Na twee maten maakte ik een fout. Ik weet niet meer waar het naartoe ging, maar ik speelde toch verder op mijn manier. Zo ontstond het intro, dat inderdaad wel erg op Bach lijkt. Juist die ochtend lag er een enveloppe in mijn brievenbus van Keith Reid, die me wat nieuwe songteksten stuurde. En de eerste die ik las was *A whiter shade of pale*.” Gary Brooker vindt dat hij pionier was door het componeren van een nummer in deze stijl. “Ik wilde eens een heel andere weg inslaan en daarom heeft het zoveel impact gehad, denk ik.” (Bron: Top 2000 a Gogo)

Het is duidelijk dat Johann Sebastian Bach de belangrijkste inspiratiebron was van Gary Brooker. Hij noemt immers zelf expliciet *Air on the G String* (Orkestsuite Nr. 3 BWV 1068) als de directe aanzet, maar er zijn meer composities die hem bewust of onbewust moeten hebben beïnvloed. Om bij Bach te blijven; luister maar eens naar *O Mensch beweine dein' Sünde groß*, BWV 622. In de eerste minuten herken je weliswaar *A whiter shade of pale* helemaal niet, maar wél de golvende orkestrale sfeer. Als je op YouTube zoekt op Procol Harum Danmark kom je een live concert tegen uit 2006, waarin Brooker de tophits van Procol Harum speelt met begeleiding van The Danish National Concert Orchestra and Choir. Daar krijgt het nummer weer een klassieke jas en treedt de geest van Bach als het ware weer wat meer op de voorgrond.

De titel: Small talk tijdens een feestje

De titel van dit nummer is door een toevallige en onbeduidende gebeurtenis ontstaan. Keith Reid (1946-2023), lid van de band: “Ik was op een feestje en ik stond te praten met wat mensen. Er werd tegen iemand gezegd: ‘Je ziet er vandaag wat vreemd uit. Een wittere tint dan bleek. Uit dat gesprek

pikte ik de zin ‘a whiter shade of pale’ op. Daar zou ik later wel wat mee kunnen, dacht ik.” Zo kan het gaan, een flard van een gesprek levert zomaar de titel op van een wereldhit. (Bron: Top 2000 a Gogo).

Schilderkunst

Reid was in die tijd geïnteresseerd in beeldende kunst, visuele effecten, foto’s en film. Wat hij zag inspireerde hem bij het schrijven van liedjes. Reid: “Je begint met een idee en dat ga je uitwerken, zoals een schilder de eerste streken op het doek zet. Je kijkt ernaar en denkt: hm, wat zou dat kunnen zijn? Ik ben ook liefhebber van surrealistische kunstschilders, zoals Salvador Dali. Ik wil graag dat het luisteren naar een nummer voelt als het kijken naar een schilderij van Dali: smeltende klokken, dat soort fantasieën. De kleuren van zo’n schilderij zet ik om in woorden.” (Bron: Top 2000 a Gogo).

Reid suggereert dat hij in *A whiter shade of pale* veel aan de verbeelding van de luisteraar wil overlaten. Dat klopt helemaal. Hij schetst ensceneringen en laat je aan je lot over om het verhaal te ontsleutelen.

Salvador Dalí

Spel met woorden

De tekst leidt ons binnen in een vreemde en surrealistische wereld, waarin losse scènes worden beschreven, misschien de ‘streken van de kwast op het doek’ waar Keith Reid het over heeft. De scènes zijn vreemd, zoals de schilderijen van Salvador Dali dat ook zijn. Als je probeert van de scènes een coherent verhaal te maken, zou je ze met een beetje fantasie kunnen omschrijven als een onstuimig liefdesavontuur van een man en een vrouw, wild als de schuimende zee waarop zij varen, uitmondend in een erotische explosie in het laatste couplet, dat de single overigens niet eens haalde (‘So we crash-dived straightway quickly and attacked the ocean bed’).

Voor tekst zie QR-code:

A whiter shade of pale

Wat zegt de wetenschap?

Inspiratieproces in drie stadia

Als je het inspiratieproces een reis kunt noemen, dan heeft die reis volgens psycholoog Ap Dijksterhuis verschillende stadia.

Stadium 1: Evocatie (roeping)

Je wordt door ervaringen op een spoor gezet. Je wilt muziek componeren, boeken schrijven of meubels ontwerpen. In dit stadium ontwikkel je antennes, intuïtie en stel je je open voor inspiratiebronnen die jou kunnen helpen om je ambitie waar te maken. Het is logisch dat iemand die muziek wil componeren door heel andere dingen wordt geïnspireerd dan iemand die meubels wil ontwerpen. Evocatie is dus ‘voorsorteren’. Alle artiesten die in dit boek aan de orde komen hebben ooit de keuze gemaakt om muziek te maken.

Stadium 2: Inval (er gaat een lichtje op)

Op de route naar onze ambitie (laat ik het toespitsen op het schrijven van mooie liedjes) kunnen we ineens een inval krijgen (brainwave noem ik het). Een idee dat in ons brein ‘aanfloept’ als een lampje, dat ons een nieuw doel oplevert (lees: een concreet liedje maken over bijvoorbeeld de Koude Oorlog waarover je al een poos loopt te denken). Dat lumineuze idee is je stilletjes aangereikt door je onbewuste. Bij Boudewijn de Groot gebeurde dit bij de herinnering aan een boekje uit zijn jeugd, waaruit jaren later *Land van Maas en Waal* voortkwam. Dat was zijn trigger.

Stadium 3: Flow (stromende inspiratie)

In dit stadium gaan we pas echt merken hoe onmisbaar ons onbewuste is. Informatie, impressies en associaties uit ons onbewuste worden ons aangereikt als de tijd rijp is. De gitarist improviseert, speelt ineens een heerlijke rif en de tekst vloeit uit zijn pen zonder dat hij erbij nadenkt (denkt hij zelf). Dit gebeurde bijvoorbeeld bij Tom Johnston van The Doobie Brothers toen hij de hit *Listen to the music* schreef. John Fogerty (*Proud Mary*) noemt het anders: “I was guided.”

Wie dit proces meemaakte heeft vaak het gevoel ‘iets magisch’ te hebben beleefd. In dit boek lees je verschillende keren dat de schrijver/componist iemand euforisch opbelt om te zeggen dat hij een hit heeft geproduceerd. Paul Simon noemde *Bridge over troubled water* bijvoorbeeld zijn eigen *Yesterday* (“Het beste wat ik ooit maakte”).

(Bron: vrij naar *Inspiratie* (2022) door Ap Dijksterhuis).